

The impact of artificial intelligence on individuals' political rights, a case study of Iran and China

Saeed Karami¹

Date of Received: 2024/08/07

Date of Acceptance: 2024/12/18

۱

تأثیر هوش مصنوعی بر حقوق سیاسی اشخاص، مطالعه...

Abstract

Artificial intelligence is increasingly changing legal and political structures around the world. This article examines the impact of artificial intelligence on law and politics in Iran and China using a comparative study method. The study shows how technologies such as artificial intelligence, blockchain, and the Internet of Things have affected the legal and political systems of these two countries. In Iran, laws such as the Computer Crime Law and the E-Commerce Law have attempted to provide a legal framework for digital activities. In China, laws such as the Cybersecurity Law and the Personal Information Protection Law allow the government to have greater control over cyberspace. A comparative study of the existing laws of the two countries suggests that technological developments require attention to ethical, social, and legal dimensions.

Keywords: Technology rights, artificial intelligence, personal data, citizen participation

1. Assistant Professor, Payam Noor University, Karami.t54@pnu.ac.ir

 Copyright © 2018, This is an Open Access article. This work is licensed under the Creative Commons Attribution 4.0 International License. To view a copy of this license, visit <http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/> or send a letter to Creative Commons, PO Box 1866, Mountain View, CA 94042, USA...

فصلنامه علمی - پژوهشی
پژوهش‌های سیاسی جهان اسلام

۲

سال چهاردهم، شماره سوم، زمستان ۱۴۰۳

تأثیر هوش مصنوعی بر حقوق سیاسی اشخاص، مطالعه موردی ایران و چین

سعید کرمی^۱

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۰۹/۲۸

تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۰۵/۱۷

فصلنامه علمی - پژوهشی
پژوهشهای سیاسی جهان اسلام

۳

تأثیر هوش مصنوعی بر حقوق سیاسی اشخاص، مطالعه...

چکیده

هوش مصنوعی به طور فزاینده‌ای در حال تغییر ساختارهای حقوقی و سیاسی در سراسر جهان هستند. مقاله به بررسی تأثیر هوش مصنوعی بر حقوق و سیاست در دو کشور ایران و چین با استفاده از روش مطالعه تطبیقی پرداخته است. این مطالعه نشان می‌دهد که چگونه فناوری‌هایی مانند هوش مصنوعی، بلاکچین و اینترنت اشیا، نظام‌های حقوقی و سیاسی این دو کشور را تحت تأثیر قرار داده‌اند. در ایران، قوانینی مانند قانون جرایم رایانه‌ای و قانون تجارت الکترونیکی تلاش کرده‌اند تا چارچوب حقوقی برای فعالیت‌های دیجیتال فراهم کنند. در چین، قوانینی مانند قانون امنیت سایبری و قانون حفاظت از اطلاعات شخصی، به دولت اجازه می‌دهد تا کنترل بیشتری بر فضای سایبری داشته باشد. بررسی تطبیقی قوانین موجود در کشورگویی آن است که تحولات فناورانه نیازمند توجه به ابعاد اخلاقی، اجتماعی و حقوقی است.

واژه‌های کلیدی: حقوق فن آوری، هوش مصنوعی، داده‌های شخصی، مشارکت شهروندان

۱. استادیار دانشگاه پیام نور، pnu.ac.ir@Karami.t54

مقدمه

در عصر حاضر، هوش مصنوعی به طور فزاینده‌ای در حال تغییر و تحول جنبه‌های مختلف زندگی بشر هستند. این تحولات عمیق، حوزه‌های حقوق و سیاست را نیز تحت تأثیر قرار داده و چالش‌ها و فرصت‌های جدیدی را پیش روی جوامع قرار داده است. از یک سو، فناوری‌هایی مانند هوش مصنوعی، بلاکچین، اینترنت اشیا و کلان داده‌ها، ابزارهای قدرتمندی برای بهبود کارایی، شفافیت و دسترسی به اطلاعات در نظام‌های حقوقی و سیاسی فراهم کرده‌اند. از سوی دیگر، این فناوری‌ها پرسش‌های پیچیده‌ای را در مورد حریم خصوصی، امنیت، عدالت و حاکمیت ایجاد کرده‌اند که مستلزم بازنگری در قوانین و سیاست‌های موجود است.

هوش مصنوعی نه تنها ابزارهایی برای تسهیل فرآیندها هستند، بلکه به طور بنیادین در حال تغییر ساختارهای سنتی حقوق و سیاست می‌باشند (Lawlence, L, (2006), p114). در حوزه حقوق، ظهور فناوری‌هایی مانند هوش مصنوعی و یادگیری ماشین، امکان تحلیل حجم عظیمی از داده‌های حقوقی را فراهم کرده است. این امر به قضات و وکلا و تصمیم‌گیران سیاسی کمک می‌کند تا تصمیم‌گیری‌های دقیق‌تر و سریع‌تری داشته باشند هرچند، این پیشرفت‌ها نگرانی‌هایی را نیز به همراه دارد. برای مثال، استفاده از الگوریتم‌ها در سیستم‌های قضایی ممکن است به تبعیض الگوریتمی منجر شود، به‌ویژه زمانی که داده‌های آموزشی مورد استفاده در این سیستم‌ها حاوی سوگیری‌های تاریخی یا اجتماعی باشند (OECD, 2019), p23). علاوه بر این، حریم خصوصی افراد در معرض خطر قرار می‌گیرد، چرا که هوش مصنوعی اغلب نیازمند جمع‌آوری و تحلیل داده‌های شخصی هستند. در حوزه سیاست، هوش مصنوعی به طور چشمگیری شیوه‌های تعامل بین دولت‌ها و شهروندان را تغییر داده‌اند. شبکه‌های اجتماعی و پلتفرم‌های دیجیتال، امکان مشارکت گسترده‌تر شهروندان در فرآیندهای سیاسی را فراهم کرده‌اند. این فناوری‌ها همچنین به عنوان ابزاری برای افزایش شفافیت و پاسخگویی دولت‌ها عمل می‌کنند. با این حال، این پلتفرم‌ها می‌توانند به ابزاری برای دستکاری افکار عمومی و انتشار اخبار جعلی تبدیل شوند، که این امر تهدیدی جدی برای دموکراسی و ثبات سیاسی محسوب می‌شود. علاوه بر این، هوش مصنوعی مانند ارزهای دیجیتال و بلاکچین، چالش‌های جدیدی را در زمینه تنظیم‌گری و حاکمیت ایجاد کرده‌اند. این فناوری‌ها مرزهای سنتی بین دولت‌ها را کمرنگ کرده و نیازمند همکاری‌های بین‌المللی برای تنظیم قوانین مناسب هستند. این تحولات نشان می‌دهد که هوش مصنوعی نه تنها ابزارهایی برای بهبود کارایی هستند، بلکه به طور عمیقی در حال تغییر ماهیت حقوق و سیاست می‌باشند (Brownsword, R. (2005), p21).

انجمن مطالعات جهان اسلام
Islamic World Studies Association
جمعية دراسات العالم الإسلامي
فصلنامه علمی - پژوهشی
پژوهش‌های بای جهان اسلام

فصلنامه علمی-پژوهشی
پژوهش‌های یابی جهان اسلام

در این راستا، ضروری است که نظام‌های حقوقی و سیاسی به‌طور مستمر خود را با این تغییرات تطبیق دهند و قوانین و سیاست‌های جدیدی را برای مواجهه با چالش‌های نوظهور تدوین کنند.

تأثیر هوش مصنوعی بر حقوق و سیاست را می‌توان در ابعاد مختلفی بررسی کرد. در حوزه حقوق، فناوری‌هایی مانند هوش مصنوعی در حال تغییر روش‌های سنتی حل و فصل اختلافات و اجرای عدالت هستند. سیستم‌های قضایی هوشمند، تحلیل پیش‌بینانه پرونده‌ها و استفاده از الگوریتم‌ها برای تصمیم‌گیری‌های حقوقی، نمونه‌هایی از این تحولات هستند. با این حال، این پیشرفت‌ها نگرانی‌هایی را در مورد تبعیض الگوریتمی، نقض حریم خصوصی و کاهش نقش انسان در فرآیندهای قضایی به همراه داشته است. در حوزه سیاست نیز، هوش مصنوعی تأثیرات عمیقی بر شیوه‌های حکمرانی، مشارکت شهروندی و روابط بین‌الملل گذاشته‌اند. شبکه‌های اجتماعی و پلتفرم‌های دیجیتال، فضایی برای بسیج سیاسی، افزایش آگاهی عمومی و نظارت بر عملکرد حکومت‌ها فراهم کرده‌اند. اما در عین حال، این فناوری‌ها به ابزاری برای انتشار اطلاعات نادرست، دستکاری افکار عمومی و تهدید امنیت ملی تبدیل شده‌اند. علاوه بر این، ظهور فناوری‌هایی مانند ارزهای دیجیتال و قراردادهای هوشمند، چالش‌های جدیدی را در زمینه تنظیم‌گری و حاکمیت ایجاد کرده است (Zittrain, J. (2008), p176). این مقاله با هدف بررسی تأثیر هوش مصنوعی بر حقوق و سیاست، به تحلیل چالش‌ها و فرصت‌های ناشی از این تحولات می‌پردازد. در این راستا، ابتدا به بررسی تأثیر هوش مصنوعی بر نظام‌های حقوقی و چالش‌های مرتبط با آن پرداخته می‌شود. سپس، تأثیر این فناوری‌ها بر سیاست و حکمرانی مورد بررسی قرار می‌گیرد. در نهایت، راهکارهایی برای مواجهه با چالش‌های پیش‌رو و بهره‌برداری از فرصت‌های ایجادشده ارائه خواهد شد. امید است این مقاله گامی در جهت درک بهتر پیامدهای هوش مصنوعی بر حقوق و سیاست و ارائه راهکارهایی برای مواجهه با این تحولات باشد.

بیان مساله:

تحولات سریع و پیچیده فن آوری نه تنها روش‌های سنتی اجرای عدالت را تغییر داده‌اند، بلکه مفاهیم پایه‌ای حقوقی مانند حریم خصوصی، مالکیت، مسئولیت و برابری را نیز تحت تأثیر قرار داده‌اند. هوش مصنوعی به‌طور فزاینده‌ای در حال تغییر ساختارهای سنتی حقوق و سیاست هستند. در حوزه حقوق، فناوری‌هایی مانند هوش مصنوعی و یادگیری ماشین، امکان تحلیل حجم عظیمی از داده‌های حقوقی را فراهم کرده‌اند. این فناوری‌ها به قضات و حقوقدانان کمک می‌کنند تا تصمیم‌گیری‌های دقیق‌تر

و سریع‌تری داشته باشند. با این حال، نگرانی‌هایی در مورد تبعیض الگوریتمی، نقض حریم خصوصی و کاهش نقش انسان در فرآیندهای قضایی وجود دارد. در حوزه سیاست، هوش مصنوعی به‌طور چشمگیری شیوه‌های تعامل بین دولت‌ها و شهروندان را تغییر داده‌اند. شبکه‌های اجتماعی و پلتفرم‌های دیجیتال، امکان مشارکت گسترده‌تر شهروندان در فرآیندهای سیاسی را فراهم کرده‌اند. با این حال، این فناوری‌ها می‌توانند به ابزاری برای دستکاری افکار عمومی و انتشار اخبار جعلی تبدیل شوند، Yochai Benkler, Robert Faris, Hal Roberts (2018), p134

در ادامه، برخی از مهم‌ترین جنبه‌های تأثیر فن آوری بر حقوق بررسی می‌شوند.

۱. هوش مصنوعی و سیستم‌های قضایی هوشمند: هوش مصنوعی (AI) به‌عنوان یکی از پیشرفته‌ترین فناوری‌های نوین، تأثیر عمیقی بر نظام‌های حقوقی گذاشته است. سیستم‌های قضایی هوشمند که از الگوریتم‌های هوش مصنوعی استفاده می‌کنند، قادرند حجم عظیمی از داده‌های حقوقی را در کسری از ثانیه تحلیل کنند. این سیستم‌ها می‌توانند به قضات و وکلا در پیش‌بینی نتایج پرونده‌ها، شناسایی الگوهای حقوقی و حتی پیشنهاد تصمیم‌گیری‌های قضایی کمک کنند. برای مثال، در برخی کشورها از هوش مصنوعی برای تعیین میزان محکومیت یا پیش‌بینی احتمال تکرار جرم استفاده می‌شود، Susskind, R. (2019) p332. این فناوری‌ها نگرانی‌هایی را نیز به همراه دارند، از جمله تبعیض الگوریتمی که ممکن است به دلیل سوگیری در داده‌های آموزشی رخ دهد و منجر به ناعدالتی شود. با این حال، استفاده از هوش مصنوعی در حوزه حقوق چالش‌هایی نیز به همراه دارد. یکی از مهم‌ترین این چالش‌ها، مسئله شفافیت و تفسیرپذیری تصمیمات هوش مصنوعی است. از آنجا که بسیاری از الگوریتم‌های یادگیری ماشین به‌صورت "جعبه سیاه" عمل می‌کنند، حقوقدانان و قضات ممکن است درک و توجیه تصمیمات اتخاذ شده توسط این سیستم‌ها با مشکل مواجه شوند. علاوه بر این، مسائل اخلاقی و حریم خصوصی نیز در استفاده از هوش مصنوعی در حوزه حقوق مطرح است. برای مثال، استفاده از داده‌های حساس پرونده‌ها بدون رضایت طرفین ممکن است نقض حریم خصوصی محسوب شود. با این وجود، با توسعه فناوری‌های شفاف‌تر و تنظیم مقررات مناسب، هوش مصنوعی می‌تواند به‌عنوان یک ابزار مکمل قدرتمند در اختیار متخصصان حقوقی قرار گیرد و تحولی اساسی در سیستم‌های قضایی ایجاد کند.

۲. حریم خصوصی و حفاظت از داده‌ها: با گسترش فناوری‌هایی مانند اینترنت اشیا (IoT)، کلان‌داده‌ها (Big Data) و شبکه‌های اجتماعی، جمع‌آوری و تحلیل داده‌های شخصی به امری رایج تبدیل شده است. این موضوع چالش‌های جدیدی را در زمینه حریم خصوصی و حفاظت از داده‌ها ایجاد

انجمن مطالعات جهان اسلام
Islamic World Studies Association
جمعية دراسات العالم الإسلامي
فصلنامه علمی - پژوهشی
پژوهش‌های بای جهان اسلام

فصلنامه علمی-پژوهشی
مجموعه دراستک اعلیٰ اسلامی
پژوهشهای بنیادی جهان اسلام

کرده است. قوانینی مانند مقررات عمومی حفاظت از داده‌ها (GDPR) در اتحادیه اروپا، نمونه‌ای از تلاش‌های حقوقی برای مقابله با این چالش‌ها هستند. با این حال، همچنان نگرانی‌هایی در مورد سوء استفاده از داده‌های شخصی، نظارت گسترده و نقض حریم خصوصی افراد وجود دارد. حریم خصوصی و حفاظت از داده‌ها در عصر دیجیتال به یکی از مهم‌ترین دغدغه‌های جوامع تبدیل شده است. با گسترش هوش مصنوعی مانند اینترنت اشیا، هوش مصنوعی و شبکه‌های اجتماعی، حجم عظیمی از داده‌های شخصی جمع‌آوری و پردازش می‌شود که این امر خطرات جدی برای حریم خصوصی افراد به همراه دارد. حملات سایبری، نقض داده‌ها و استفاده غیر مجاز از اطلاعات شخصی، تنها بخشی از چالش‌های پیش‌رو هستند. علاوه بر این، فقدان قوانین جامع و به‌روز در بسیاری از کشورها، امکان سوء استفاده از داده‌ها را افزایش داده است. برای مقابله با این تهدیدات، راهکارهایی مانند رمزنگاری داده‌ها، آموزش کاربران و تدوین قوانین سختگیرانه مانند مقررات عمومی حفاظت از داده‌ها (GDPR) پیشنهاد شده‌اند. این اقدامات نه تنها امنیت داده‌ها را افزایش می‌دهند، بلکه اعتماد کاربران به فناوری‌های دیجیتال را نیز تقویت می‌کنند. از سوی دیگر، فناوری‌های پیشرفته‌ای مانند هوش مصنوعی و یادگیری ماشین نیز می‌توانند نقش مهمی در حفاظت از داده‌ها ایفا کنند. این فناوری‌ها قادرند الگوهای غیرعادی را شناسایی کرده و به‌طور خودکار به تهدیدات سایبری پاسخ دهند. با این حال، استفاده از فناوری‌های نظارتی مانند تشخیص چهره و ردیابی موقعیت مکانی، نگرانی‌هایی را در مورد نقض حریم خصوصی ایجاد کرده است. بنابراین، یافتن تعادل بین استفاده از هوش مصنوعی و حفظ حریم خصوصی افراد، نیازمند همکاری بین‌المللی و توسعه استانداردهای اخلاقی و قانونی است. در نهایت، تنها با اتخاذ رویکردی جامع و چندوجهی می‌توان به حفظ امنیت داده‌ها و حریم خصوصی در دنیای دیجیتال امیدوار بود (Alessandro Mantelero, 2018, p359).

۳. مالکیت فکری و حقوق دیجیتال: مالکیت فکری و حقوق دیجیتال از مباحث کلیدی در عصر دیجیتال محسوب می‌شوند که به حمایت از خلاقیت، نوآوری و سرمایه‌گذاری در حوزه‌های مختلف از جمله فناوری، هنر و ادبیات می‌پردازند. مالکیت فکری شامل حقوقی مانند حق اختراع، علائم تجاری، طرح‌های صنعتی و کپی‌رایت است که به صاحبان آثار اجازه می‌دهد تا از منافع مادی و معنوی آثار خود بهره‌مند شوند. در محیط دیجیتال، چالش‌هایی مانند نقض کپی‌رایت، سرقت ادبی و دسترسی غیر مجاز به محتوای دیجیتال، اهمیت اجرای قوانین مالکیت فکری را بیش از پیش افزایش داده است.

به گفته سازمان جهانی مالکیت فکری (WIPO)، حفاظت از حقوق مالکیت فکری نه تنها به رشد اقتصادی کمک می‌کند، بلکه به حفظ تعادل بین منافع عمومی و حقوق خالقان نیز می‌انجامد (WIPO, 2021). فناوری‌های نوین، به‌ویژه در حوزه دیجیتال، مفاهیم سنتی مالکیت فکری را به چالش کشیده‌اند. با گسترش فناوری‌هایی مانند بلاکچین و قراردادهای هوشمند، روش‌های جدیدی برای ثبت و انتقال مالکیت آثار فکری ایجاد شده است. با این حال، این فناوری‌ها نیز چالش‌هایی را در زمینه نقض حقوق مالکیت فکری، کپی‌رایت و حقوق دیجیتال به همراه دارند. برای مثال، استفاده غیرمجاز از آثار هنری یا نرم‌افزارها. Intellectual Property and the Digital Economy, Retrieved from. (2021) در کنار مزایای مالکیت فکری، انتقاداتی نیز به محدودیتهای ایجاد شده توسط این حقوق در محیط دیجیتال وارد شده است. برخی پژوهشگران استدلال می‌کنند که قوانین سختگیرانه مالکیت فکری ممکن است دسترسی به دانش و اطلاعات را محدود کرده و مانع پیشرفت علمی و فرهنگی شوند. به‌ویژه در جوامع در حال توسعه، این محدودیتها می‌تواند نابرابریهای دیجیتالی را تشدید کند. از این رو، جنبش‌هایی مانند "دسترسی آزاد" (Open Access) و "محتوای آزاد" (Open Content) ظهور کرده‌اند که هدف آنها ایجاد تعادل بین حقوق مالکیت فکری و دسترسی عمومی به اطلاعات است. به گفته لسینگ در عصر دیجیتال، نیاز به بازنگری در قوانین مالکیت فکری برای تطبیق با نیازهای جامعه اطلاعاتی بیش از پیش احساس می‌شود. این رویکردها نشان می‌دهند که سیاستگذاری در حوزه مالکیت فکری باید به گونه‌ای باشد که هم از حقوق آفرینندگان حمایت کند و هم دسترسی عادلانه به دانش را فراهم سازد. Lessig, L. 346, p (2004)

۴. مسئولیت حقوقی در عصر فناوری: فناوری‌های نوین، به‌ویژه در حوزه‌هایی مانند خودروهای خودران، ربات‌ها و هوش مصنوعی، سؤالات جدیدی را در مورد مسئولیت حقوقی ایجاد کرده‌اند. برای مثال، در صورت وقوع حادثه توسط یک خودروی خودران، مسئولیت حقوقی بر عهده چه کسی است؟ آیا سازنده، برنامه‌نویس یا کاربر نهایی مسئول است؟ این سؤالات نیازمند بازنگری در قوانین سنتی مسئولیت مدنی و کیفری هستند تا بتوانند با چالش‌های جدید هماهنگ شوند.

مسئولیت حقوقی در عصر فناوری به عنوان یکی از چالش‌های مهم حقوقی مطرح شده است. با پیشرفت فناوری‌هایی مانند هوش مصنوعی، اینترنت اشیا و بلاکچین، تعیین مسئولیت در قبال اقدامات انجام‌شده توسط سیستم‌های خودکار یا نیمه‌خودکار به موضوعی پیچیده تبدیل شده است. برای مثال، در مواردی که یک سیستم هوش مصنوعی تصمیمی می‌گیرد که منجر به خسارت می‌شود، تعیین اینکه

آیا تولیدکننده، برنامه‌نویس یا کاربر نهایی مسئول است، نیازمند تحلیل دقیق حقوقی است. به گفته پژوهش‌های منتشرشده در، رویکردهای سنتی مسئولیت مدنی ممکن است در این زمینه کافی نباشند و نیاز به توسعه چارچوب‌های حقوقی جدیدی است که بتواند با پیچیدگی‌های هوش مصنوعی سازگار شود (Harvard Journal of Law & Technology, "Liability in the Age of" Vol. (p34, No).

۲، ۲۰۲۱. از سوی دیگر، مسائل مربوط به حریم خصوصی و حفاظت از داده‌ها نیز از جنبه‌های مهم مسئولیت حقوقی در عصر فناوری هستند. با افزایش استفاده از فناوری‌های جمع‌آوری و تحلیل داده‌ها، نقض حریم خصوصی افراد به یک نگرانی عمده تبدیل شده است. قوانینی مانند مقررات عمومی حفاظت از داده‌ها (GDPR) در اتحادیه اروپا سعی کرده‌اند تا با تعیین استانداردهای سختگیرانه‌تر، مسئولیت سازمان‌ها را در قبال سوءاستفاده یا نشت داده‌ها افزایش دهند. بر اساس مطالعه‌ای که در "Journal of Intellectual Property, Information Technology and E-Commerce Law" منتشر شده است، اجرای این قوانین نیازمند همکاری بین‌المللی و ایجاد مکانیزم‌های نظارتی قوی‌تر است تا از تضمین حقوق افراد در فضای دیجیتال اطمینان حاصل شود. Journal of Intellectual Property, Information Technology and E-Commerce Law, "Data) (Protection and Privacy in the Digital Age," Vol. 12, No. 3, 2022.

۵. دسترسی به عدالت و حقوق دیجیتال: هوش مصنوعی می‌تواند دسترسی به عدالت را برای افراد بیشتری فراهم کند. برای مثال، پلتفرم‌های حقوقی آنلاین و خدمات مشاوره حقوقی دیجیتال، امکان دسترسی به اطلاعات حقوقی و مشاوره را برای افرادی که به وکیل دسترسی ندارند، فراهم کرده‌اند. با این حال، این فناوری‌ها نیز ممکن است به شکاف دیجیتالی دامن بزنند، چرا که افراد فاقد دسترسی به فناوری یا مهارت‌های دیجیتال ممکن است از این خدمات محروم بمانند. دسترسی به عدالت به عنوان یکی از اصول بنیادین حقوق بشر، تضمین می‌کند که همه افراد، صرف‌نظر از موقعیت اجتماعی، اقتصادی یا جغرافیایی، بتوانند به نظام قضایی عادلانه و بدون تبعیض دسترسی داشته باشند. این مفهوم در عصر دیجیتال با چالش‌ها و فرصت‌های جدیدی مواجه شده است. فناوری‌های دیجیتال می‌توانند با تسهیل فرآیندهای قضایی، کاهش هزینه‌ها و افزایش شفافیت، دسترسی به عدالت را بهبود بخشند. با این حال، نابرابری دیجیتالی و کمبود سواد دیجیتالی در برخی جوامع ممکن است مانعی برای تحقق این هدف باشد. سازمان ملل متحد در گزارش‌های خود بر لزوم استفاده از فناوری برای تقویت دسترسی به عدالت، به ویژه در کشورهای در حال توسعه، تأکید کرده است (United Nations, 2020).

حقوق دیجیتال به مجموعه قوانین و اصولی اشاره دارد که از حقوق و آزادیهای افراد در فضای دیجیتال محافظت می‌کند. این حقوق شامل حریم خصوصی، آزادی بیان، دسترسی به اطلاعات و امنیت داده‌ها می‌شود. با گسترش استفاده از اینترنت و فناوریهای دیجیتال، حقوق دیجیتال به یکی از موضوعات کلیدی در حوزه حقوق بشر تبدیل شده است. اتحادیه اروپا با تصویب مقررات عمومی حفاظت از داده‌ها (GDPR) گام مهمی در جهت تضمین حقوق دیجیتال شهروندان برداشته است. این مقررات نه تنها بر کشورهای عضو اتحادیه اروپا، بلکه بر شرکتهای بین‌المللی که با داده‌های شهروندان اروپایی سروکار دارند نیز تأثیرگذار است. (European Union, 2018)

۶. چالش‌های اخلاقی و حقوقی: فناوری‌های نوین، به‌ویژه در حوزه‌هایی مانند هوش مصنوعی، مهندسی ژنتیک و رباتیک، سؤالات اخلاقی و حقوقی پیچیده‌ای را ایجاد کرده‌اند. برای مثال، استفاده از هوش مصنوعی در تصمیم‌گیری‌های حقوقی ممکن است به کاهش نقش انسان در فرآیندهای قضایی منجر شود و سؤالاتی را در مورد عدالت و انصاف ایجاد کند. همچنین، فناوری‌هایی مانند ویرایش ژن (CRISPR) چالش‌های جدیدی را در زمینه حقوق بشر و اخلاق زیستی ایجاد کرده‌اند.

هوش مصنوعی به‌طور عمیقی در حال تغییر نظام‌های حقوقی هستند و چالش‌ها و فرصت‌های جدیدی را ایجاد کرده‌اند. برای مواجهه با این تحولات، ضروری است که قوانین و سیاست‌های حقوقی به‌طور مستمر به‌روزرسانی شوند و سازوکارهای جدیدی برای تضمین عدالت، حریم خصوصی و برابری در عصر دیجیتال ایجاد شود. این توضیحات بیشتر به خواننده کمک می‌کند تا درک بهتری از تأثیر هوش مصنوعی بر حقوق پیدا کند و اهمیت تطبیق قوانین با تحولات فناورانه را درک کند برای درک شفاف موضوع به نمونه‌هایی از حقوق ایران و چین توضیح داده می‌شود. این نمونه‌ها نشان می‌دهند که چگونه هوش مصنوعی در نظام‌های حقوقی مختلف به کار گرفته شده‌اند و چه چالش‌ها و فرصت‌هایی را ایجاد کرده‌اند.

نمونه‌هایی از حقوق ایران: ۱. استفاده از فناوری در سیستم قضایی: در ایران، هوش مصنوعی به‌تدریج در سیستم قضایی مورد استفاده قرار می‌گیرند. برای مثال، سامانه‌های الکترونیکی قضایی مانند سامانه «ثبت اظهارات قضایی» و «پرونده‌های الکترونیکی» به منظور تسهیل فرآیندهای حقوقی و کاهش زمان رسیدگی به پرونده‌ها راه‌اندازی شده‌اند. این سامانه‌ها به شهروندان امکان می‌دهند تا به‌صورت آنلاین درخواست‌های خود را ثبت کنند و از روند پرونده‌های خود مطلع شوند. با این حال، چالش‌هایی مانند دسترسی نابرابر به اینترنت و فناوری در مناطق محروم، ممکن است مانع از بهره‌برداری کامل از این

فصلنامه علمی-پژوهشی
پژوهش‌های بنیادی جهان اسلام

سامانه‌ها شود. ۲. حریم خصوصی و حفاظت از داده‌ها: با گسترش استفاده از اینترنت و شبکه‌های اجتماعی در ایران، موضوع حریم خصوصی و حفاظت از داده‌ها به یکی از چالش‌های حقوقی تبدیل شده است. در سال‌های اخیر، تلاش‌هایی برای تدوین قوانین مرتبط با حفاظت از داده‌ها انجام شده است، اما هنوز قوانین جامع و دقیقی در این زمینه وجود ندارد. برای مثال، نگرانی‌هایی در مورد جمع‌آوری و استفاده از داده‌های شخصی توسط شرکت‌های فناوری و نهادهای دولتی وجود دارد که نیازمند تنظیم قوانین شفاف و دقیق است. ۳. مالکیت فکری و حقوق دیجیتال: در ایران، با گسترش فناوری‌های دیجیتال، چالش‌هایی در زمینه مالکیت فکری و حقوق دیجیتال ایجاد شده است. برای مثال، نقض کپی‌رایت در حوزه نرم‌افزارها و آثار هنری دیجیتال یکی از مسائل حقوقی است که نیازمند توجه بیشتر است. در این راستا، قوانینی مانند «قانون حمایت از حقوق پدیدآورندگان نرم‌افزارهای رایانه‌ای» تصویب شده است، اما اجرای این قوانین با چالش‌هایی مواجه است.

نمونه‌هایی از حقوق چین: ۱. هوش مصنوعی در سیستم قضایی: چین یکی از پیشروترین کشورها در استفاده از هوش مصنوعی در نظام حقوقی است. دولت چین از هوش مصنوعی و یادگیری ماشین برای بهبود کارایی سیستم قضایی استفاده می‌کند. برای مثال، سیستم‌های قضایی هوشمند در چین قادرند پرونده‌های حقوقی را به صورت خودکار تحلیل کنند و پیش‌بینی‌هایی در مورد نتایج پرونده‌ها ارائه دهند. این سیستم‌ها به قضات کمک می‌کنند تا تصمیم‌گیری‌های سریع‌تر و دقیق‌تری داشته باشند. با این حال، نگرانی‌هایی در مورد شفافیت و عدالت این سیستم‌ها وجود دارد، چرا که ممکن است الگوریتم‌ها تحت تأثیر سیاست‌های دولتی قرار گیرند. ۲. نظارت گسترده و حریم خصوصی: چین به دلیل استفاده گسترده از فناوری‌های نظارتی مانند دوربین‌های مجهز به هوش مصنوعی و سیستم‌های تشخیص چهره، یکی از بحث‌برانگیزترین کشورها در زمینه حریم خصوصی است. دولت چین از این فناوری‌ها برای نظارت بر شهروندان و اجرای قوانین استفاده می‌کند. برای مثال، سیستم اعتبار اجتماعی در چین از داده‌های جمع‌آوری‌شده از طریق فناوری‌های نظارتی برای ارزیابی رفتار شهروندان استفاده می‌کند. این سیستم اگرچه به بهبود نظم اجتماعی کمک کرده است، اما نگرانی‌هایی در مورد نقض حریم خصوصی و آزادی‌های فردی ایجاد کرده است. ۳. مالکیت فکری و نوآوری: چین در سال‌های اخیر تلاش‌های زیادی برای بهبود قوانین مالکیت فکری انجام داده است تا از نوآوری و خلاقیت در حوزه فناوری حمایت کند. برای مثال، قوانین جدیدی برای حمایت از اختراعات و علائم تجاری در چین تصویب شده است. با این حال، چین هنوز با چالش‌هایی در زمینه نقض حقوق مالکیت فکری، به ویژه در حوزه

فناوری‌های دیجیتال، مواجهه است. شرکت‌های بین‌المللی اغلب از کپی‌برداری غیرمجاز از محصولات و فناوری‌هایشان در چین شکایت دارند

بررسی نمونه‌های ایران و چین نشان می‌دهند که هوش مصنوعی به‌طور گسترده‌ای در حال تغییر نظام‌های حقوقی هستند و چالش‌ها و فرصت‌های جدیدی را ایجاد کرده‌اند. در ایران، تلاش‌هایی برای استفاده از فناوری در سیستم قضایی و حفاظت از داده‌ها انجام شده است، اما چالش‌هایی مانند دسترسی نابرابر و نقض حریم خصوصی همچنان وجود دارد. در چین، هوش مصنوعی به‌طور گسترده‌ای در سیستم قضایی و نظارت اجتماعی به کار گرفته شده‌اند، اما نگرانی‌هایی در مورد عدالت، شفافیت و حریم خصوصی وجود دارد. این نمونه‌ها نشان می‌دهند که تطبیق قوانین با تحولات فناورانه نیازمند توجه به ابعاد اخلاقی، اجتماعی و حقوقی است. این نمونه‌ها به پژوهشگر کمک می‌کند تا درک بهتری از تأثیر هوش مصنوعی بر حقوق در دو کشور با نظام‌های حقوقی و سیاسی متفاوت داشته باشد و اهمیت تطبیق قوانین با تحولات فناورانه را درک کند. در ادامه، به برخی از مواد قانونی مرتبط با حقوق فن‌آوری در قوانین ایران و چین اشاره می‌شود: قوانین ایران: ۱. قانون جرایم رایانه‌ای (مصوب ۱۳۸۸): این قانون به عنوان یکی از مهم‌ترین قوانین مرتبط با فناوری در ایران، به جرایمی که در فضای مجازی و با استفاده از رایانه اتفاق می‌افتد، می‌پردازد. برخی از مواد مهم این قانون عبارتند از: ماده ۱: تعریف جرایم رایانه‌ای و مصادیق آن. ماده ۲۵: مجازات دسترسی غیرمجاز به داده‌ها یا سیستم‌های رایانه‌ای. ماده ۷۴۲: مجازات انتشار محتوای مجرمانه در فضای مجازی. ماده ۱۶: مجازات نقض حریم خصوصی افراد از طریق رایانه. این قانون تلاش کرده است تا با جرایم نوظهور در فضای مجازی مقابله کند، اما با توجه به سرعت پیشرفت فناوری، نیاز به بازنگری و به‌روزرسانی دارد. ۲. قانون حمایت از حقوق پدیدآورندگان نرم‌افزارهای رایانه‌ای (مصوب ۱۳۷۹): این قانون به منظور حمایت از حقوق مالکیت فکری در حوزه نرم‌افزارهای رایانه‌ای تصویب شده است. برخی از مواد مهم این قانون عبارتند از: ماده ۱: تعریف نرم‌افزار و حقوق پدیدآورنده. ماده ۲: حقوق انحصاری پدیدآورنده نرم‌افزار. ماده ۱۳: مجازات نقض حقوق پدیدآورنده. این قانون تلاش کرده است تا از حقوق تولیدکنندگان نرم‌افزار در ایران حمایت کند، اما اجرای آن با چالش‌هایی مواجهه است. ۳. قانون تجارت الکترونیکی (مصوب ۱۳۸۲): این قانون به منظور تنظیم فعالیت‌های تجاری در فضای الکترونیکی تصویب شده است. برخی از مواد مهم این قانون عبارتند از: ماده ۲: تعریف تجارت الکترونیکی. ماده ۱۹: اعتبار قراردادهای الکترونیکی. ماده ۶۹: مسئولیت ارائه‌دهندگان خدمات اینترنتی. این قانون تلاش کرده است تا چارچوب حقوقی برای فعالیت‌های تجاری در فضای دیجیتال فراهم کند.

انجمن مطالعات جهان اسلام
Islamic World Studies Association

فصلنامه علمی - پژوهشی
پژوهش‌های بای جهان اسلام

نمونه‌هایی از قوانین چین: ۱. قانون امنیت سایبری چین (مصوب ۲۰۱۷): این قانون به منظور افزایش امنیت سایبری و حفاظت از داده‌ها در چین تصویب شده است. برخی از مواد مهم این قانون عبارتند از: ماده ۱: اهداف قانون، شامل حفاظت از امنیت سایبری و منافع عمومی. ماده ۲۱: الزامات امنیتی برای شرکت‌های ارائه‌دهنده خدمات اینترنتی. ماده ۳۷: الزامات ذخیره‌سازی داده‌های شخصی در خاک چین. ماده ۴۷: مسئولیت شرکت‌ها در گزارش‌دهی درباره نقض امنیت سایبری. این قانون به دولت چین اجازه می‌دهد تا کنترل بیشتری بر فضای سایبری داشته باشد، اما نگرانی‌هایی در مورد نقض حریم خصوصی و آزادی‌های فردی ایجاد کرده است. ۲. قانون حفاظت از اطلاعات شخصی (PIPL) (مصوب ۲۰۲۱): این قانون به عنوان یکی از جامع‌ترین قوانین حفاظت از داده‌ها در چین، به منظور حفاظت از اطلاعات شخصی شهروندان تصویب شده است. برخی از مواد مهم این قانون عبارتند از: ماده ۴: اصول جمع‌آوری و پردازش اطلاعات شخصی. ماده ۱۶: الزامات رضایت آگاهانه برای جمع‌آوری داده‌ها. ماده ۵۱: مسئولیت‌های کنترل‌کنندگان داده‌ها در حفاظت از اطلاعات شخصی. این قانون تلاش کرده است تا استانداردهای حفاظت از داده‌ها را در چین بهبود بخشد. ۳. قانون مالکیت فکری چین (اصلاحات ۲۰۲۰): این قانون به منظور حمایت از حقوق مالکیت فکری و تشویق نوآوری در چین تصویب شده است. برخی از مواد مهم این قانون عبارتند از: ماده ۱: اهداف قانون، شامل حمایت از حقوق مالکیت فکری و تشویق نوآوری. ماده ۱۱: حقوق انحصاری پدیدآورندگان آثار فکری. ماده ۶۳: مجازات نقض حقوق مالکیت فکری. این قانون تلاش کرده است تا از حقوق مالکیت فکری در چین حمایت کند، اما چالش‌هایی در زمینه اجرای آن وجود دارد. مطالعه قوانین ایران و چین نشان می‌دهند که هر دو کشور تلاش کرده‌اند تا با استفاده از قوانین جدید، با چالش‌های ناشی از هوش مصنوعی مقابله کنند. در ایران، قوانینی مانند قانون جرایم رایانه‌ای و قانون تجارت الکترونیکی تلاش کرده‌اند تا چارچوب حقوقی برای فعالیت‌های دیجیتال فراهم کنند. در چین، قوانینی مانند قانون امنیت سایبری و قانون حفاظت از اطلاعات شخصی، به دولت اجازه می‌دهند تا کنترل بیشتری بر فضای سایبری داشته باشد. با این حال، اجرای این قوانین با چالش‌هایی مواجه است و نیازمند بازنگری و به‌روزرسانی مداوم است. این مواد قانونی به پژوهشگر کمک می‌کند تا درک بهتری از رویکردهای حقوقی ایران و چین در مواجهه با هوش مصنوعی داشته باشد و اهمیت تطبیق قوانین با تحولات فناورانه را درک کند.

نتیجه گیری:

هوش مصنوعی به طور عمیقی در حال تغییر جنبه های مختلف زندگی بشر هستند. این تحولات، حوزه های حقوق و سیاست را نیز تحت تأثیر قرار داده و چالش ها و فرصت های جدیدی را ایجاد کرده اند. از یک سو، فناوری هایی مانند هوش مصنوعی، بلاکچین و اینترنت اشیا، ابزارهای قدرتمندی برای بهبود کارایی، شفافیت و دسترسی به اطلاعات در نظام های حقوقی و سیاسی فراهم کرده اند. از سوی دیگر، این فناوری ها پرسش های پیچیده ای را در مورد حریم خصوصی، امنیت، عدالت و حاکمیت ایجاد کرده اند که نیازمند بازنگری در قوانین و سیاست های موجود است. هوش مصنوعی به طور چشمگیری شیوه های تعامل بین دولت ها و شهروندان را تغییر داده اند. شبکه های اجتماعی و پلتفرم های دیجیتال، امکان مشارکت گسترده تر شهروندان در فرآیندهای سیاسی را فراهم کرده اند. با این حال، این فناوری ها می توانند به ابزاری برای دستکاری افکار عمومی و انتشار اخبار جعلی تبدیل شوند.

هوش مصنوعی به طور گسترده ای در حال تغییر روندهای حقوقی و سیاسی در ایران و چین هستند. در ایران، تلاش هایی برای استفاده از فناوری در سیستم قضایی و حفاظت از داده ها انجام شده است، اما چالش هایی مانند دسترسی نابرابر و نقض حریم خصوصی همچنان وجود دارد. در چین، هوش مصنوعی به طور گسترده ای در سیستم قضایی و نظارت اجتماعی به کار گرفته شده اند، اما نگرانی هایی در مورد عدالت، شفافیت و حریم خصوصی وجود دارد. این مطالعه نشان می دهد که تطبیق قوانین با تحولات فناورانه نیازمند توجه به ابعاد اخلاقی، اجتماعی و حقوقی است.

با توجه به گسترش استفاده از هوش مصنوعی و یادگیری ماشین در ایران در عرصه های مختلف تهیه اصول جامع حقوقی و اخلاقی منطبق بر هنجارهای جامعه ایرانی و استانداردهای بین المللی ضروری می نماید. هرچند به دلیل در جریان بودن تولید و توسعه کالاهای هوش مصنوعی یافتن پاسخ قطعی دشوار است اما می توان برای مسئولیت مدنی و جبران خسارات ناشیه از آن با استمداد از اصول کلی به تعیین چارچوب های حقوقی اهتمام نمود. بایستی مقررات گذاری به نحوی تنظیم شود که مانع توسعه این علم در کشور نشود مسئول دانستن برنامه نویسان و طراحان مانع پیشرفت این دانش خواهد شد و از سوی دیگر پابندی به برخی اصول اخلاقی ضروری است.

در ایران، بهره برداری از فن آوری به تدریج در سیستم قضایی مورد استفاده قرار می گیرند. برای مثال، سامانه های الکترونیکی قضایی مانند سامانه «ثبت اظهارات قضایی» و «پرونده های الکترونیکی» به منظور تسهیل فرآیندهای حقوقی و کاهش زمان رسیدگی به پرونده ها راه اندازی شده اند. با این حال،

فصلنامه علمی - پژوهشی
پژوهش های پای جهان اسلام
جمعه نرسانت العالم الاسلامی

چالش‌هایی مانند دسترسی نابرابر به اینترنت و فناوری در مناطق محروم، ممکن است مانع از بهره‌برداری کامل از این سامانه‌ها شود. قوانینی مانند قانون جرایم رایانه‌ای (مصوب ۱۳۸۸) و قانون تجارت الکترونیکی (مصوب ۱۳۸۲) تلاش کرده‌اند تا چارچوب حقوقی برای فعالیت‌های دیجیتال فراهم کنند. با این حال، اجرای این قوانین با چالش‌هایی مواجه است. چین یکی از پیشروترین کشورها در استفاده از هوش مصنوعی در نظام حقوقی است. دولت چین از هوش مصنوعی و یادگیری ماشین برای بهبود کارایی سیستم قضایی استفاده می‌کند. برای مثال، سیستم‌های قضایی هوشمند در چین قادرند پرونده‌های حقوقی را به‌صورت خودکار تحلیل کنند و پیش‌بینی‌هایی در مورد نتایج پرونده‌ها ارائه دهند. قوانینی مانند قانون امنیت سایبری (مصوب ۲۰۱۷) و قانون حفاظت از اطلاعات اشخاص حقوقی را فراهم کرده‌اند.

فصلنامه علمی - پژوهشی
پژوهش‌های بنیادین جهان اسلام

1. Lessig, L. (2006). *Code: And Other Laws of Cyberspace, Version 2.0*. Basic Books
2. OECD (2019). *"Going Digital: Shaping Policies, Improving Lives"*. OECD Publishing, Paris
3. Brown sword, R. (2005). *"Code, Control, and Choice: Why East is East and West is West"*. Legal Studies, 25(1), 1-21..
4. Zittrain, J. (2008). *The Future of the Internet and How to Stop It*. Yale University Press.
5. "Network Propaganda: Manipulation, Disinformation, and Radicalization in American Politics" Yochai Benkler, Robert Faris, Hal Roberts(2018)
6. Susskind, R. (2019). *Online Courts and the Future of Justice* Oxford University Press.
7. Privacy and Data Protection in the Digital Age" Alessandro Mantelero Edward Elgar Publishing
8. World Intellectual Property Organization (WIPO). (2021). *Intellectual Property and the Digital Economy*. Retrieved from <https://www.wipo.int>
9. Lessig, L. (2004). *Free Culture: How Big Media Uses Technology and the Law to Lock Down Culture and Control Creativity*. Penguin Press.
10. Harvard Journal of Law & Technology, "Liability in the Age of Artificial Intelligence," Vol. 34, No. 2, 2021.
11. Journal of Intellectual Property, Information Technology and E-Commerce Law, "Data Protection and Privacy in the Digital Age," Vol. 12, No. 3, 2022.
12. European Union, 2018, on regulatory and privacy.
13. United Nation, 2020, on privacy rights.
14. Fjeld, J., Achten N., Hilligoss, H., Nagy, A., & Srikumar, M. (2020). "Principled Artificial Intelligence: Mapping Consensus in Ethical and Rights-based Approaches to Principles for AI,, Berkman Klein Center for Internet & Society
15. Fry, H. (2018). Hello World: How to Be Human in the Age of the Machine, Penguin Random House.
16. Minssen, T., Gerke, S., Aboy, M., Price, N., & Cohen, G. (2020). "Regulatory responses to medical machine learning", Journal of Law and the Biosciences, Vol. 7, No. 1, pp. 1-18.

فصلنامه علمی - پژوهشی
پژوهش‌های سیاسی جهان اسلام
جمعیت‌ترانست‌العلم الاسلامی

به این مقاله این گونه ارجاع دهید:

DOI: ۱۰.۲۱۸۵۹/priw-۱۴۰۴۰۱

کرمی، سعید (۱۴۰۳)، «تأثیر هوش مصنوعی بر حقوق سیاسی اشخاص، مطالعه موردی ایران و چین» فصلنامه پژوهشهای سیاسی جهان اسلام، س ۱۴، ش ۴، زمستان ۱۴۰۳، صص ۱۷-۱.

فصلنامه علمی - پژوهشی
پژوهشهای سیاسی جهان اسلام
جمعیت دراست العالم الاسلامی